

เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
หลักสูตร “กระบวนการผลิต การตกแต่งลวดลาย การพัฒนารูปแบบ และศึกษาดูงาน”
หัวข้อ “กระบวนการผลิต”
โครงการ “ศูนย์ศิลปาชีพในพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ”
ระหว่างวันที่ ๒๓ - ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘

ณ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านรอดต้นบาตู ต.กะลุวอ อ.เมือง จ.นราธิวาส
และศูนย์ศิลปาชีพพระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง จ.นราธิวาส

ดำเนินการโดย

สำนักเทคโนโลยีชุมชน กรมวิทยาศาสตร์บริการ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๐๑ ๗๓๗๗ โทรสาร ๐ ๒๒๐๑ ๗๓๗๓

คำนำ

เอกสารนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการของโครงการ ศูนย์ศิลปาชีพในพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สำนักเทคโนโลยีชุมชน กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หลักสูตร “กระบวนการผลิต การตกแต่งลวดลาย การพัฒนารูปแบบ และศึกษาดูงาน” หัวข้อ “กระบวนการผลิต” ให้แก่สมาชิกของศูนย์ศิลปาชีพบ้านทุ่งจี้ ต.ทุ่งกว่าว อ.เมืองปาน จ.ลำปาง ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘ และเพื่อใช้เป็นคู่มือในการทำงานของสมาชิก และผู้สนใจต่อไป

สำนักเทคโนโลยีชุมชน

ธันวาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

กระบวนการผลิตเซรามิก
ตำหนิที่เกิดกับเนื้อดิน
ตำหนิที่เกิดในชั้นเคลือบ

หน้า
๑ - ๔
๕ - ๘
๙ - ๑๒

กระบวนการผลิตเซรามิก

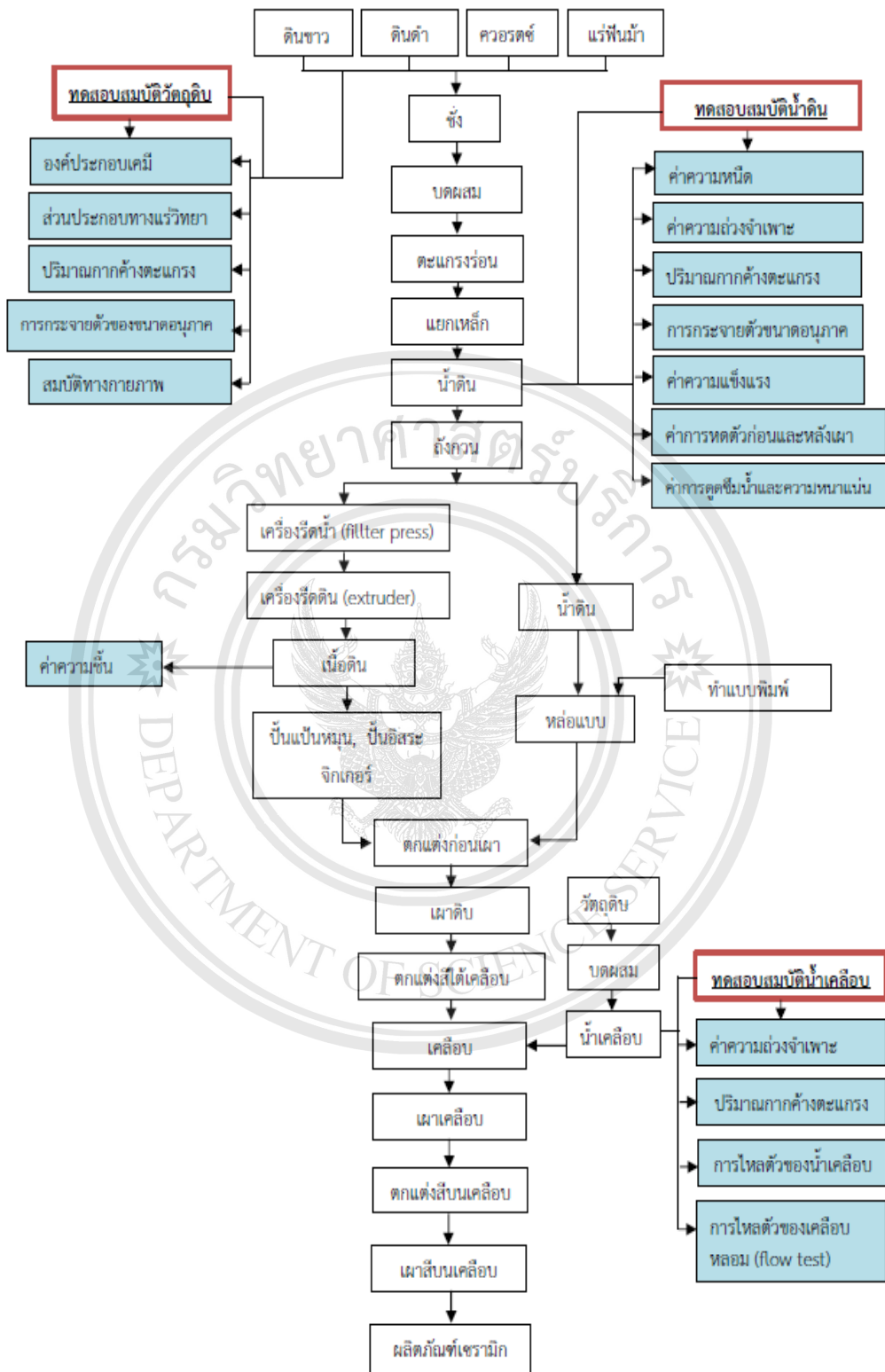
จตุภา บุญวิเศษ และ ปราณี จันทร์ลา

ในการผลิตเซรามิก หรือเครื่องเคลือบดิน สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ทุกคนต้องคิดถึง นั่นคือ ดิน สำหรับดินที่ใช้ในการผลิตเซรามิกนี้ อาจได้จากแหล่งวัตถุดิบโดยตรง คือขุดดินขึ้นมาวด เพื่อปรับสภาพ ความชื้น และสามารถใช้ในการขึ้นรูปได้ หรืออาจต้องนำดินจากแหล่งมาผ่านกระบวนการเพื่อกรอง และแยก สิ่งเจือปนต่าง ๆ ออก เช่น รากไม้ ใบไม้ กรวด ทราย เป็นต้น จึงจะสามารถนำมาปรับสภาพความชื้น และใช้ ขึ้นรูปได้ แต่โดยส่วนมากจำเป็นต้องนำดินจากแหล่งมาผ่านกระบวนการให้ดินสะอาดขึ้น รวมทั้งนำดินนั้นมา ผสมกับวัตถุดิบชนิดอื่น เช่น หินประเภทต่าง ๆ หรือออกไซด์ (Oxide) เพื่อให้มีสมบัติเหมาะสม ซึ่งไม่ว่าจะ เป็นดินชนิดหนึ่งชนิดใด จากสามชนิดดังกล่าวข้างต้น ที่สามารถนำมาใช้ขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ ได้ตามความต้องการ เราเรียกดิน หรืออัตราส่วนผสมของดิน กับวัตถุดิบอื่น ๆ นี้ว่าเนื้อดิน (Clay Body)

การทำผลิตภัณฑ์เซรามิกนั้นมีกระบวนการทำหลายขั้นตอนแต่ละขั้นตอนจะต้องสัมพันธ์และ ต่อเนื่องกันไปจากขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยสามารถแบ่งขั้นตอนการผลิตออกได้ดังนี้ คือ

1. **การออกแบบ (Design)** เป็นขั้นตอนที่นักออกแบบผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่จะต้องทราบถึง วัตถุประสงค์ของตัวผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตแล้วว่าจะออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ใช้สอยหรือเพื่อความ สวยงาม ซึ่งผู้ออกแบบจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ (Idea) มีความรู้ทางด้านวัตถุดิบ (Raw Materials) วิธีการ ขึ้นรูป (Method) และขั้นตอนการผลิตด้วย (Productions)
2. **การเตรียมเนื้อดิน และการเตรียมน้ำเคลือบ (Glaze)** การเตรียมเนื้อดินและการเตรียมน้ำ เคลือบนั้น การใช้วัตถุดิบ (Raw Materials) ได้แก่ ดิน หิน แร่ และสารเคมีเช่นเดียวกัน แตกต่างกันตรงที่ ส่วนผสมของสารประกอบเหล่านี้ และการใช้หรือไม่ใช้สารประกอบเหล่านี้ในสูตรส่วนผสมเพื่อให้ได้เนื้อดิน และน้ำเคลือบตามความต้องการ ขั้นตอนการเตรียมน้ำเคลือบและการเตรียมน้ำเคลือบโดยนำวัตถุดิบ ได้แก่ ดิน หิน แร่ สารเคมี ไปทดสอบหาสมบัติทางเคมีและฟิสิกส์ก่อนเผาและหลังเผา นำวัตถุดิบที่ผ่านการทดสอบแล้ว ไปสู่กระบวนการล้างและบดย่อย นำไปชั่งและผสมวัตถุดิบ ตามสูตรของเนื้อดินและน้ำเคลือบแต่ละประเภทที่ ต้องการแล้วนำไปบดเปียกในเครื่อง Ball mill หลังจากบดแล้วกรองผ่านตะแกรงตามความละเอียดที่ต้องการ ถ้าสูตรส่วนผสมของเนื้อดินหรือเคลือบที่ต้องการความขาวมากเป็นพิเศษ จะต้องนำเข้าเครื่องแยกเหล็ก จะได้ น้ำดิน และน้ำเคลือบตามสูตรที่ต้องการ

กระบวนการผลิตเซรามิก

น้ำดินที่ดีนั้นจะต้องมีค่าการไหลตัวที่ดี ค่าความหนาแน่นของเนื้อดินสูง (density) ประมาณ 1.6 - 1.8 การไหลตัวของน้ำดินที่ดีมีผลกับการเทน้ำดินออกจากหล่อกวาง จนได้ความหนาตามที่ต้องการจะทำ

ให้ผิวภายในเรียบสม่ำเสมอและการไหลตัวของดินที่หล่อตันจะทำให้ดินไปได้ทั่วทั้งพิมพ์ ส่วนค่าความหนาแน่นของน้ำดิน ถ้าน้ำดินมีความหนาแน่นสูง จะทำให้ปริมาณน้ำดินน้อยเวลาแห้งการหดตัวก็จะน้อยลง ทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดความเสียหายหลังจากการเผาตัว ฉะนั้นจึงต้องเอาใจใส่กับการทำน้ำดินให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน

3. **วิธีการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ (Method)**วิธีการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เซรามิกนั้นมีหลายวิธี แต่ละวิธีจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและคุณสมบัติของเนื้อดินปั้นแต่ละประเภทด้วย วิธีการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์นั้นได้แก่ การขึ้นรูปด้วยมือ ด้วยเครื่อง และด้วยวิธีการใช้พิมพ์สำหรับการหล่อ

การขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน

การขึ้นรูปด้วยจิกเกอร์

การขึ้นรูปด้วยวิธีการหล่อแบบ

4. **ขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์ให้แห้ง (Drying)** การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เรียบร้อยแล้วจะต้องปล่อยให้ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นแห้งสนิทด้วยวิธีการผึ่งด้วยลมหรือการอบด้วยเครื่อง เมื่อผลิตภัณฑ์ที่แห้งสนิทแล้ว ผลิตภัณฑ์บางประเภทจะต้องมีการขัดแต่งให้เรียบร้อยอีกครั้งหนึ่งด้วยหรือมีการเขียนสีใต้เคลือบในผลิตภัณฑ์ ในช่วงนี้ด้วยก็ได้ก่อนจะนำไปเผา

5. **การเผาดิบ (Biscuit Firing)** คือ การนำผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่แห้งสนิทแล้วนำไปเผาที่อุณหภูมิ 750–1,250 องศาเซลเซียส ช่วงอุณหภูมิในการเผาขึ้นอยู่กับประเภทของการผลิตผลิตภัณฑ์ เช่น กระเบื้องปูพื้นหรือบุผนัง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทนี้จะเผาดิบหรือเผาครึ่งแรงใช้อุณหภูมิสูงกว่าการเผาเคลือบ เพราะจะได้ตรวจสอบและคัดเลือกเฉพาะส่วนที่ดีไว้ ส่วนที่เสีย เช่น การบิดงอ ร้าว บิ่น หรือแตก เป็นส่วนที่จะต้องคัดทิ้งก่อนที่จะนำไปเคลือบ เป็นการลดต้นทุนการผลิตอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม อาจจะมีการข้ามขั้นตอนนี้ได้ โดยเฉพาะการผลิตให้ลักษณะงานอุตสาหกรรมที่ขึ้นรูปด้วย วิธีการหล่อหรือวิธีการอัดผง

6. **การตกแต่งสีใต้เคลือบ (Under Glaze Decoration)** เป็นการนำผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่ผ่านการเผาดิบมาแล้วนำมาทำการตกแต่งด้วยวิธีการเขียนลวดลายหรือเป็นรูปต่างๆ โดยใช้สีใต้เคลือบติดลงไปบนผลิตภัณฑ์ก็ได้

7. **การเคลือบผลิตภัณฑ์ (Glazing)** การเคลือบผลิตภัณฑ์เมื่อเรานำผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่ยังไม่ได้เขียนสีใต้เคลือบหรือที่เขียนสีใต้เคลือบหรือที่เขียนสีใต้เคลือบเรียบร้อยแล้ว จึงนำมาทำการชุบเคลือบด้วยวิธีการเทราด จุ่ม หรือพ่นเคลือบ ส่วนการชุบเคลือบผลิตภัณฑ์เขียนสีจะต้องเป็นเคลือบใส หลังจากนั้นจะต้องทำความสะอาดเซ็ดฐานผลิตภัณฑ์ที่วางตั้งกับพื้นให้สะอาด เพื่อไม่ให้น้ำเคลือบไหลลงละลายติดพื้นเตา

8. **การเผาเคลือบ (Glost Firing)** การเผาเคลือบผลิตภัณฑ์เซรามิกส์นั้นขึ้นอยู่กับชนิดของเคลือบที่ใช้ชุบเคลือบผลิตภัณฑ์ เช่น เคลือบที่ใช้เป็นเคลือบไฟต่ำ หรือเคลือบไฟสูง ต้องนำไปใช้ให้เหมาะสมกับประเภทของเนื้อดินปั้นด้วยอุณหภูมิที่ใช้เผาเคลือบประมาณตั้งแต่อุณหภูมิ 750–1,350 องศาเซลเซียส ในการเผาเคลือบจะต้องคำนึงถึงบรรยากาศของเตาเผาที่ใช้วิธีการเผาที่ถูกต้องเหมาะสมกับเคลือบและเนื้อดินปั้นนั้นๆ

9. **การตกแต่งสีบนเคลือบ (Overglaze Decoration)** เป็นการนำผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่เผาเคลือบเสร็จสมบูรณ์แล้วนำมาทำการตกแต่งด้วยสีบนเคลือบ เช่น การเขียนลวดลายแบบต่างๆและการใช้รูปลอกติดบนแก้วเซรามิก

10. **การเผาสีบนเคลือบ (Overglaze Firing)** นำผลิตภัณฑ์เซรามิกที่เขียนสีบนเคลือบหรือการใช้รูปลอกสีบนเคลือบที่ติดผลิตภัณฑ์เรียบร้อยแล้วจะนำมาเผาอีกครั้งหนึ่งเพื่อใช้สีเขียนและรูปลอกที่ติดในผลิตภัณฑ์ติดแน่นไม่หลุดออก ซึ่งการเผาจะใช้อุณหภูมิประมาณ 800–900 องศาเซลเซียส

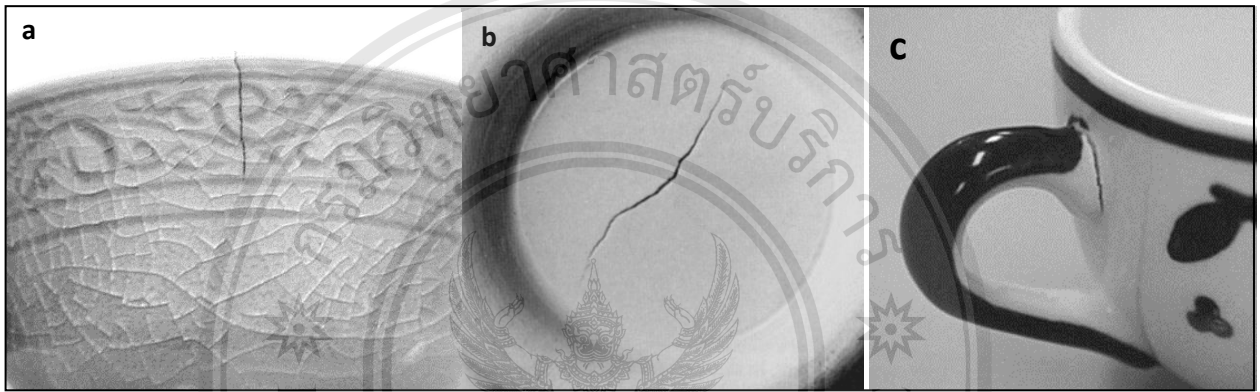
ทุกๆขั้นตอนในกระบวนการผลิตเซรามิกจะต้องมีการควบคุมคุณภาพ เนื่องจากของเสียสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกระบวนการผลิต ดังนั้น การควบคุมคุณภาพตั้งแต่ขั้นตอนแรก ถึงขั้นตอนสุดท้าย จะช่วยลดปัญหา และตำหนิต่างๆที่เกิดขึ้นบนผลิตภัณฑ์เซรามิกได้ ซึ่งข้อบกพร่องที่เป็นตำหนิที่เกิดขึ้นกับเนื้อดินและเคลือบ เกิดได้จากหลายสาเหตุและมีวิธีแก้ไข ดังนี้

ตำหนิที่ก่อกับเนื้อดินและเคลือบ

ตำหนิที่ก่อกับเนื้อดิน

1. การแตกร้าว (Cracking)

โดยทั่วไปมีสาเหตุมาจากการมีความเค้น (stress) เกิดขึ้นในชิ้นงาน ซึ่งตัวการที่ทำให้เกิดความเค้นนี้อาจมีได้หลายประการเช่นการออกแบบรูปร่างผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสมกับเนื้อดิน การการอบแห้งที่เร็วเกินไป การหดตัวไม่สม่ำเสมอ หรือชิ้นงานมีความหนาไม่เท่ากัน เป็นต้น การแตกร้าวมีได้หลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทยังอาจมีสาเหตุการเกิดได้มากมายหลายประการ ซึ่งการจะตรวจสอบว่าสาเหตุใดคือที่มาของการแตกร้าวของชิ้นงานนั้นๆ อาจจะต้องการขั้นตอนที่ซับซ้อน

a. การแตกที่ขอบของชิ้นงาน (Edge cracks)

สาเหตุของการแตกร้าวนี้มีได้หลายประการ เช่น การทำให้แห้งเกินไป ส่วนที่ขอบของชิ้นงานบางเกินไป หรือการขลิบและตกแต่งที่ไม่ได้คุณภาพ นอกจากนี้ การให้อุณหภูมิแก่ผลิตภัณฑ์ไม่สม่ำเสมอ ช่างบนร้อนกว่าช่างล่างก็เป็นสาเหตุของการแตกร้าวตามขอบได้เช่นกัน

b. การแตกร้าวที่ผิวของชิ้นงาน (Surface cracks)

มักจะมีลักษณะคล้ายตัวอักษร “S” ในภาษาอังกฤษ เพราะฉะนั้นจึงมักถูกเรียกว่ารอยแตกรูปตัวเอส (S-crack) การเกิดการแตกร้าวแบบนี้เกิดจากขั้นตอนการขึ้นรูปเป็นหลัก กล่าวคือในการขึ้นรูปชิ้นงานโดยวิธีต่างๆนั้นปริมาณความชื้นที่หลงเหลืออยู่ในแต่ละผิวหน้าของชิ้นงานนั้นจะมีความแตกต่างกัน เช่น ขึ้นรูปโดยวิธีการหล่อ ที่ผิวด้านนอกจะมีความชื้นหลงเหลืออยู่มากกว่าผิวด้านในที่ติดกับแบบพิมพ์ ในทำนองเดียวกัน ชิ้นงานที่ขึ้นรูปโดยการใช้แป้นหมุนจะมีความชื้นหลงเหลืออยู่ที่ผิวด้านที่ติดกับแป้นหมุนมากกว่าในด้านอื่นๆ ถ้าหากว่าความชื้นที่ต่างกันของแต่ละผิวหน้าของชิ้นงานมีมากเกินไปและไม่ถูกกำจัดออกโดยเร็ว รอยแตกรูปตัวเอสก็มักจะเกิดขึ้นในส่วนฐานของชิ้นงานหลังการเผา

C. การแตกร้าวบริเวณหุบ (Handle crack)

มักจะเกิดเนื่องจากตัวหุบและตัวภาชนะมีระดับความชื้นไม่เท่ากัน ทำให้เกิดการหดตัวไม่เท่ากัน ในขั้นตอนการตากแห้งและการเผา ส่งผลให้เกิดการแตกร้าวขึ้น นอกจากนี้ บางครั้งยังสามารถเกิดจากการที่กระบวนการในการติดหุไม่ได้มาตรฐาน หรือปริมาณดินกาวมากหรือน้อยเกินไปก็ได้

การแตกร้าวอันเนื่องมาจากการแห้งตัวเร็วเกินไป

ในหลายๆ ประเทศที่มีความแตกต่างของฤดูกาล ทำให้ปริมาณความชื้นในอากาศในแต่ละฤดูกาลแตกต่างกันออกไป ในฤดูแล้งหรือฤดูหนาวความชื้นสัมพัทธ์ ณ. ความดันปกติอาจจะอยู่ในช่วง ร้อยละ 40-50 การระเหยของน้ำจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในขณะที่ในฤดูฝนความชื้นสัมพัทธ์ ณ. ความดันปกติอาจจะสูงถึงร้อยละ 95 ดังนั้นการระเหยของน้ำจะเกิดขึ้นอย่างช้าๆ และนุ่มนวลกว่า การที่น้ำมีการระเหยออกอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดความเค้นในเนื้อดิน อันจะนำไปสู่การแตกร้าวของผลิตภัณฑ์ได้ ดังนั้นจึงควรลดอัตราการระเหยของน้ำลงโดยการคลุมหรือปิดผลิตภัณฑ์

การแตกร้าวของผลิตภัณฑ์ที่ปล่อยให้
มีการแห้งตัวในอากาศที่มีความชื้น

ผลิตภัณฑ์ที่มีการคลุมด้วย
ถุงพลาสติกเพื่อควบคุมการระเหย

การระเบิดแตกของชิ้นงาน (Exploding)

มักจะเกิดจากการที่ชิ้นงานที่มีความชื้นสูงเกินไปขณะนำเข้าเผา เมื่อน้ำเปลี่ยนสถานะกลายเป็นไอน้ำ จะมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและดันให้ชิ้นงานแตกออก นอกจากนี้ การใช้ความเร็วในการเผาสูงเกินไป โดยเฉพาะในช่วงแรกของการเผา (ไม่เกิน 250 องศาเซลเซียส) ก็ไม่สามารถทำให้เกิดการระเบิดได้

การระเบิดแตกของชิ้นงาน

กะเทาะ (Blow-out หรือ Lime – popping)

คือกรณีที่ชิ้นงานเพียงส่วนหนึ่งมีการหลุดแตกออกมาหลังจากการเผาดิบ สาเหตุของตำหนินี้มักจะเกิดจากสารประกอบจำพวกหินปูนหรือซอล์กที่มีแคลเซียมคาร์บอเนตเป็นองค์ประกอบหลัก อาจเกิดจากปูนปลาสเตอร์หรืออิฐที่มีแคลเซียมฟอสเฟตเป็นองค์ประกอบ หรือแม้แต่เศษปูนซีเมนต์หรือคอนกรีตที่ปะปนอยู่ในเนื้อดินที่นำมาขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ สิ่งแปลกปลอมเหล่านี้เมื่อได้รับความร้อนระหว่างการเผาปิ้งจะถูกเปลี่ยนเป็นแคลเซียมออกไซด์ (CaO) หลังจากนั้นเมื่อดูดซับความชื้นจากอากาศเพิ่มมากขึ้น แคลเซียมออกไซด์จะเกิดปฏิกิริยากับความชื้นกลายเป็นสารแคลเซียมไฮดรอกไซด์ (Ca(OH)_2) เนื่องจากแคลเซียมไฮดรอกไซด์ที่เกิดขึ้นมีปริมาณสูงกว่าแคลเซียมออกไซด์ จึงทำให้เกิดการขยายตัวและดันผลิตภัณฑ์จากภายในจนเนื้อดินผลิตภัณฑ์บริเวณใกล้กับผิวเกิดการกะเทาะหลุด การกำจัดปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องตรวจสอบบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่เก็บวัตถุดิบเพื่อหาแหล่งที่มาของสารที่เป็นแหล่งของแคลเซียมออกไซด์ดังกล่าว การใช้ตะแกรงร่อนอาจเป็นวิธีในการกำจัดสิ่งแปลกปลอมอันเป็นสาเหตุของตำหนิประเภทนี้ได้อย่างได้ผล

แกนดำ (Black-Coring)

คือการที่อินทรีย์สารที่มีอยู่ในดินไม่สามารถสลายตัวได้หมดในช่วงที่เผาผลิตภัณฑ์ ถ้าหากดินที่นำมาใช้มีอินทรีย์สารสูงและมีขนาดอนุภาคเล็ก การสลายตัวของอินทรีย์สารก็จะเกิดขึ้นได้ยาก โดยปรกติแก๊สที่เกิดขึ้นในขณะที่เผาผลิตภัณฑ์จะหลุดหนีออกไปได้จนกระทั่งเกิดการกลายเป็นแก้วและหนาแน่น ซึ่งทำให้ผิวหน้าของดินเกิดการ “ปิดผนึก” และกั้นการหลุดหนีของแก๊สเหล่านั้น ในบางกรณี แก๊สที่เกิดขึ้นที่อุณหภูมิสูงไม่สามารถหลุดหนีออกมาได้ อาจทำให้เกิดการดันตัวจนเนื้อผลิตภัณฑ์มีการเปลี่ยนแปลงเป็นบางจุด เพราะฉะนั้นถ้าเนื้อดินที่ใช้มีสารประกอบอินทรีย์อยู่ปริมาณมาก (ดินที่มีสีดำมากๆ) ควรจะทำให้เนื้อดินมีความหนาแน่นมากขึ้นโดยการเติมกรือกลงไป สำหรับเนื้อดินสโตนแวร์ควรเผาผลิตภัณฑ์ให้ช้าลง (ประมาณ 100 องศาเซลเซียสต่อชั่วโมง) โดยเฉพาะในช่วง 650 – 1000 องศาเซลเซียส และไม่ควรเผาแบบรีดักชันในช่วงนี้ เพราะแร่เหล็กออกไซด์ฮีมาไทต์ซึ่งมีสีแดงจะถูกเปลี่ยนไปเป็นแร่เหล็กออกไซด์แมกนีไทต์ซึ่งมีสีดำเป็นฟลักซ์ที่รุนแรง ทำให้เนื้อดินเกิดการปิดผนึกเร็วขึ้น การสลายตัวของสารอินทรีย์จึงเกิดขึ้นไม่หมดและเกิดตำหนิที่เรียกแกนดำ (black coring) และทำให้ผลิตภัณฑ์มีความแข็งแรงลดลง

ที่มา <http://flieschool.com/content/carbon-coring-black-coring>

การยุบตัว (Warping)

คือการที่ผลิตภัณฑ์มีการยุบตัว ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากการที่เนื้อดินมีสารกลุ่มเฟลด์สปาร์มากเกินไป โดยเฉพาะโซเดียมเฟลด์สปาร์ ซึ่งเมื่อหลอมเหลวจะมีความหนืดน้อยกว่าโพแทสเซียมเฟลด์สปาร์ ทำให้ผลิตภัณฑ์มีโอกาสที่จะเกิดการยุบตัวได้มากกว่า โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่ ถ้าการยุบตัวเสียรูปเกิดจากสาเหตุนี้ สามารถแก้ไขโดยการเพิ่มปริมาณควอตซ์ลงในเนื้อดินเพื่อเพิ่มความหนืดให้กับเฟลด์สปาร์ขณะหลอมตัว การที่อุณหภูมิในเตาเผาหรืออุณหภูมิที่ผลิตภัณฑ์รับไม่สม่ำเสมอ ผลิตภัณฑ์จะมีการหดตัวต่างกัน ทำให้เกิดความเค้นขึ้นในผลิตภัณฑ์แต่ยังไม่มากพอที่จะทำให้เกิดการแตกร้าว ผลิตภัณฑ์ที่จะเกิดการยุบตัวได้นอกจากนี้ การที่เนื้อดินมีความหนาแน่นไม่สม่ำเสมอก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการยุบตัวของผลิตภัณฑ์ได้เช่นกัน

การปวดพองของเนื้อดิน (Bloating)

เมื่อเนื้อดินถูกเผาที่อุณหภูมิสูงเกินไป เฟลด์สปาร์จะเกิดการเดือดและเกิดกลายเป็นฟองแก๊สเหมือนดังเช่นการเดือดของน้ำ และภาวะอุณหภูมิสูง ผิวดินมีการปิดผนึกแล้ว แต่ดินยังมีความยืดหยุ่นตัวได้ดีทำให้ฟองแก๊สที่เกิดขึ้นนี้อยู่ที่บริเวณผิวของเนื้อดินตันตัวและเกิดการปวดพองขึ้น ถ้าเป็นกรณีนี้ อาจแก้ไขโดยการลดอุณหภูมิการเผาประมาณ 20 องศาเซลเซียส แต่ถ้าการลดอุณหภูมิการเผาทำให้เคลือบไม่สุกตัว อาจจะต้องทำการปรับเปลี่ยนมาใช้ฟลักซ์ที่ลดอุณหภูมิการสุกตัวของเคลือบได้ดีกว่า เช่น ใช้โซเดียมเฟลด์สปาร์ หรือเนฟลิไซอีนไนด์แทนโพแทสเซียมเฟลด์สปาร์ หรือเติมบอแรกซ์ฟริตดลงไป อย่างไรก็ตาม ถ้าผลิตภัณฑ์มีการปวดพองเฉพาะชิ้นที่อยู่ใกล้แหล่งให้ความร้อน นั้นแสดงว่าจะต้องปรับเปลี่ยนตำแหน่งการเผา แทนการปรับสูตรเคลือบ เพราะในกรณีนี้อุณหภูมิสูงเกิดจากตำแหน่งของชิ้นงาน

ตำหนิที่เกิดในชั้นเคลือบ

ข้อบกพร่องที่เป็นตำหนิบนผิวผลิตภัณฑ์เซรามิกนั้นเกิดขึ้นหลายสาเหตุ แต่ละสาเหตุก็มีขั้นตอนการเกิดที่แตกต่างกันไป แต่จะปรากฏผลก็ต่อเมื่อผ่านการเผาเคลือบเสร็จแล้ว ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดความเสียหายอย่างมาก ทั้งในเรื่องค่าใช้จ่ายของวัตถุดิบ เชื้อเพลิง เวลา และทำให้สูญเสียกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ฉะนั้นในการปฏิบัติการผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิก แต่ละขั้นตอนควรที่จะมีการจดบันทึก แล้วศึกษาตรวจสอบหาสาเหตุที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งเพื่อเป็นประโยชน์ในการหาวิธีทางแก้ไขและป้องกันเพื่อมิให้ผลิตภัณฑ์เกิดการสูญเสียในครั้งต่อไป

อย่างไรก็ตามข้อบกพร่องที่เป็นตำหนิบนผิวเคลือบผลิตภัณฑ์เซรามิกอาจมีสาเหตุการเกิดมากมาย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ

ลักษณะรูเข็ม ซึ่งข้อบกพร่องที่เป็นตำหนิบนผิวเคลือบในลักษณะที่เกิดเป็นรูเข็ม จะมีลักษณะเป็นรูเล็กๆ ที่เกิดบนผิวเคลือบ จะเกิดจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน ได้แก่

1. เนื้อดินมีความพรุนตัวมาก เพราะการนวดเนื้อดินไม่ดีพอ ทำให้เกิดฟองอากาศเล็กๆ ซบอยู่ในเนื้อดิน เมื่อนำไปเผาฟองอากาศเล็กๆ เหล่านี้จะขยายตัวและดันออกมาตามผิวเคลือบ ทำให้ผิวเคลือบมีตำหนิ ดังนั้นการนวดดินก่อนที่จะนำไปขึ้นรูปผลิตภัณฑ์จะต้องนวดเนื้อดินให้อัดแน่นเป็นเนื้อเดียวกัน อย่าให้มีฟองอากาศเล็กๆ แทรกอยู่ในตัวเนื้อดินได้
2. เนื้อดินมีน้ำผสมมากเกินไป ทำให้การยึดเกาะระหว่างอนุภาคของเม็ตดินมีรูพรุนได้
3. เนื้อดินมีอินทรีย์สาร ได้แก่ ซากพืชซากสัตว์เจือปนอยู่ เมื่อเผาเนื้อดินนี้สิ่งเจือปนจะเกิดการเผาไหม้กลายเป็นแก๊สดันผิวเคลือบออกมา ดังนั้นจะต้องมีการล้างดินให้สิ่งเจือปน ได้แก่ อินทรีย์สารต่างๆ ออกให้หมด หรือถ้ายังมีอินทรีย์สารเจือปนอยู่เล็กน้อยก็ใช้วิธีการควบคุมการเผาไหม้ให้เป็นไปอย่างช้าๆ ในช่วงเผาไหม้อินทรีย์สาร
4. เนื้อดินมีสารซัลเฟตเจือปนอยู่ เช่น เศษเล็กๆ ของปูนพลาสเตอร์ เมื่อนำเนื้อดินไปเผาสารซัลเฟตเหล่านี้จะทำปฏิกิริยากับความร้อนจะยุบสลายกลายเป็นแก๊สออกมาดันให้ผิวเคลือบเป็นรูพรุนมีตำหนิได้วิธีแก้ คือ การล้างดินให้สะอาดก่อนนำไปใช้

5. เกิดจากฝุ่นละอองที่เกาะติดกับผลิตภัณฑ์ก่อนที่จะไปเคลือบ ดังนั้นจำเป็นต้องทำความสะอาดผลิตภัณฑ์ก่อนนำไปเคลือบทุกครั้ง
6. ในส่วนผสมของน้ำเคลือบ ถ้ามีพวกสารคาร์บอนหรือพวกกาวยาที่ทำจากอินทรีย์สาร การเก็บน้ำเคลือบนี้ไว้นานจะทำให้เกิดการสลายตัวของสารคาร์บอนเนตและการเนาเปื่อยของสารอินทรีย์สาร ทำให้เกิดเป็นแก๊สขึ้นแล้วดันผิวเคลือบให้เกิดเป็นรูเข็ม ดังนั้นการเก็บรักษาเคลือบประเภทนี้ควรทำให้แห้งเวลาจะใช้ถึงจะเอามาผสมกับน้ำใหม่
7. การเผาที่เร่งอุณหภูมิเร็วเกินไป และใช้ระยะเวลาการเผาที่สั้น จะทำให้น้ำเคลือบเดือดและเป็นรูเข็ม ดังนั้นวิธีการเผาเคลือบควรยึดระยะเวลาให้นานออกไป
8. การชุบเคลือบที่หนามากเกินไป หรือการทับซ้อนของเคลือบที่ไม่เรียบสนิท เกิดมีฟองอากาศแทรกอยู่ เวลาเผาจะเกิดรูเข็มได้เช่นกัน

รูเข็ม

เคลือบราน ผลิตภัณฑ์เซรามิกที่ทำเป็นภาชนะไว้ใช้ใส่อาหารรับประทานนั้น เช่น จาน ชาม แก้วเซรามิก เคลือบผลิตภัณฑ์ที่เกิดการรานขึ้นในผิวเคลือบถือเป็นตำหนิเคลือบที่จะต้องแก้ไข ซึ่งการรานของผิวเคลือบจะมีลักษณะเป็นรอยรานแตกเป็นร่างแห หรือที่เรียกกันว่า เคลือบแตกกลาย สาเหตุที่ทำให้เคลือบเกิดการราน คือ สัมประสิทธิ์การขยายตัวและหดตัวของเนื้อดินปั้นและเคลือบไม่เท่ากัน ดังนั้นจะต้องมีการปรับสัมประสิทธิ์การขยายตัวและหดตัวของเนื้อดินปั้นและน้ำเคลือบให้เท่ากันด้วยวิธีการทดลองเพิ่มหรือลดปริมาณของตัวหลอมละลาย (Flux) ในเนื้อดินปั้นและเคลือบ

เคลือบราน

การร่อนของเคลือบ เป็นลักษณะของเคลือบที่ร่อนหลุดออกจากผิวผลิตภัณฑ์เป็นแผ่นๆ หรือการแยกตัวจากเนื้อดิน เพราะเกิดจากสาเหตุดังนี้

1. เคลือบมีส่วนผสมของดินมากเกินไป เพราะเวลาเผาดินจะมีการหดตัวที่สูง
2. ผิวผลิตภัณฑ์สกปรกมีไขมันหรือฝุ่นละอองเกาะอยู่ ซึ่งเกิดจากการทำความสะอาดผลิตภัณฑ์ก่อนเคลือบไม่ดี
3. ในส่วนผสมของเนื้อดินนั้นมีปริมาณของซิลิกามากเกินไป น้ำเคลือบไม่เกาะผิวผลิตภัณฑ์
4. นำผลิตภัณฑ์ที่ร่อนอยู่ไปเคลือบ ทำให้เคลือบเกิดการร่อนออกในขณะที่ผลิตภัณฑ์เย็นตัวลง
5. เกิดจากการชุบเคลือบหนาเกินไป

การร่อนของเคลือบ

เคลือบแยกตัว คือ ลักษณะของเคลือบที่แยกหนึ่อออกจากกัน ทำให้เกิดช่องว่างไม่มีเคลือบติดอยู่ ซึ่งสาเหตุเกิดจาก

1. เคลือบมีส่วนผสมของดินมากเกินไป
2. บดน้ำเคลือบละเอียดมากเกินไป
3. เคลือบที่ใช้ชั้นมากเกินไป หรือชุบเคลือบหนาผิดปกติ
4. ผลิตภัณฑ์ยังเปียกชื้นอยู่แล้วนำไปเคลือบ
5. ผิวผลิตภัณฑ์สกปรกด้วยไขมัน หรือละอองฝุ่น

เคลือบไม่มัน เป็นตำหนิที่ผิดปกติของสูตรส่วนผสมเคลือบมัน แต่เมื่อเผาเคลือบแล้วไม่มันตามความเป็นจริง สาเหตุเกิดจาก

1. เเผาเคลือบไม่ถึงอุณหภูมิที่กำหนด
2. หรืออาจเผาเคลือบเลยอุณหภูมิที่กำหนด เพราะสูตรส่วนผสมของเคลือบมีสารที่ระเหยได้ง่าย เช่น สารบอแรกซ์ และสารตะกั่วจะระเหยกลายเป็นไอไปหมด

เคลือบไม่มัน

การไหลตัวของเคลือบ เป็นลักษณะอาการของเคลือบที่ไหลตัวมากเกินไปกว่าความเป็นจริงที่กำหนดไว้ ซึ่งมีสาเหตุจาก

1. เกิดจากการเผาเคลือบเกินอุณหภูมิที่กำหนดไว้
2. ใช้ระยะเวลาการเผาที่แซ่อุณหภูมินานเกินไป
3. ชุบเคลือบหนามากเกินไป

เอกสารอ้างอิง

1. ลดา พันธุ์สุขุมธนา, วรณ ต.แสงจันทร์, เอกสารฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “การเตรียมน้ำดินและการหล่อ” สำนักเทคโนโลยีชุมชน กรมวิทยาศาสตร์บริการ 15-17 กุมภาพันธ์ 2549
2. ลดา พันธุ์สุขุมธนา, ผลของสมบัติน้ำดินต่อการขึ้นรูปงานหล่อสลีปทางเซรามิก, วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ ปีที่ 4 ฉบับที่ 146 มกราคม 2541
3. ปรีดา พิมพ์ขาวดำ. เซรามิกซ์ กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2547
4. ดร.ณิ วัฒนศิริเวช, สุธี วัฒนศิริเวช. การวิเคราะห์แร่ดินเคลือบและตำหนิในผลิตภัณฑ์เซรามิก กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2552
5. ไพจิตร อังศิริวัฒน์, 2541, หน้า 249; อ้างอิงมาจาก Norsker, H., 1990, P. 77
6. กระบวนการทำผลิตภัณฑ์เซรามิกส์(Manufacturing Ceramic Productions). (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://www.ceramiclover.com/index.php?route=news/article&news_id=19 (30 ตุลาคม 2557)
7. ข้อบกพร่องที่เป็นตำหนิบนผิวเคลือบของผลิตภัณฑ์เซรามิก. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://ceramiclover.wordpress.com/> (5 พฤศจิกายน 2557)